

ראיון עם פרופ' שירלי שרון-ציגר

[אוניברסיטת תל-אביב ו"הדרשת הלאקרנית"]

וראיית: דינה חרובי

מהי השיבתה של מישל מונטראלה עבורה?

אני חברה באסכולה פסיכואנליטית מילריאנית (העובדת לפי האוריינטציה שמתוوها ז'אק-אלן מיילר בעקבות הוראותו של לאקאן), שמשיל מונטראלה נפרדה ממנה סביב מותו של לאקאן תוך משבר קשה. שנים ורבות לפני כנסתי לאסכולה זו, מישל מונטראלה הייתה המורה הראשונה שלי לפסיכואנליזה לאקדמיית, ומוקור השראה לחשיבה תאורטית בתחום הפסיכואנליזה. אופן אחד בשביבי לדבר על מי היא עבורי הוא דוקא לסתמן את נקודות ההפרדה שלי מכמה מעמדותיה המרכזיות. אני מסתיגת, למשל, מן המקום המרכזי מדי, בעיני, שМОנטראלה מעניקה כיוום (בספר שהתרפסם השנה, השפעתו של הצל [*La portée*] [de l'ombre]) לקשר הארכאי עם האם בבחינת מה שעשו להגן על הסובייקט מפני מה שבلتאי אפשרי עבورو (בלשונו של לאקאן, "משמעותי"). בעיני, זהה עדשה שאינה עומדת ב מבחן הקליניקה האנלאיטית.

מונטראלה פרסמה את המאמר "מחקרים על הנשיות" ב-1970. לאקאן ערך את "הסמניר ה-20" שבו הוא מתיחס למיניות הנשית, בשנים 1972-1973. מהם הבדלים המרכזיים בגישות שלהם לגבי המיניות הנשית?

לאקאן נתן קredit למונטראלה כמי שלדבוריו הגיעה, במאמר "מחקרים על הנשיות", לנסה דבר מה ממשועוט ביחס למיניות הנשית עוד לפני שעשה זאת הוא. הוא גם זה שבזכות התערבותו התרפסם המאמר, לאחר שלוס איריגاري ניסתה, לדברי מונטראלה, למנוע את פרסוםו. עם זאת, יש כמה הבדלים מהותיים באופן המשגה של לאקאן ושל מונטראלה את המיניות הנשית. אמונה, הן לאקאן והן מונטראלה ממשיכים את המיניות הנשית כדו-פנית ביחס לייצוג. לדברי לאקאן ב"סמניר ה-20", "לא כולה" של אישה נמצא תחת הסירוס. ככלומר, יש חלק מהמיניות הנשית שחומק מהסירוס, והוא אומר מן האבדן של ההתענגות הראשונית המאפשר את הייצוג שהמסמן שלו הוא הפלוס כחדר. לדברי מונטראלה ב"מחקרים על הנשיות", הלא-מודע נשוי מושטי כללות שאין מתיישבותו זו עם הפלוס והייצוג, והכלכלה הקונצנטרית הכרוכה באחיזה האובייקט האבוד, ככלומר כלכלת הממוקמת מעבר לפאלוס וליצוג. מבחינה זו, עמדותיהם של לאקאן ושל מונטראלה ביחס למיניות הנשית דומות מאוד.

למרות הדמיון המבני, יש הבדל ממשמעותית בתפיסה של מונטרלה את המיניות הנשית, וזוהי אחת הנקודות המעניינות במאמר. אני מתכוonta למועדה בהתענוגות הנשית.

הבדל אחד בין גישותיהם של לאקאן ומונטרלה הוא באותו חלק של המיניות הנשית שהם ממקמים מעבר לפאלוס וליצוג. עבור לאקאן ב"סמינר ה-20", אותו החלק של המיניות הנשית שאינו כפוף לסירוס הוא "התענוגות האחורה" – אותה התענוגות שאפשר לחוות אותה, אך לא לתארה במילים, אותה התענוגות המכונות לאין-סוף משום שלא חל עליה הגבול שמצויב הפאלוס, התענוגות שעליה מעידות, בין היתר, המיסטיKinnooth. בהצל והשם (Textes à l'infini), ובעיקר במאמר "טקסטים אל האין-סוף" ("Textes à l'ombre et le nom") מדברת מונטרלה, בעקבות לאקאן, על התענוגות האחורה במונחים דומים. אך ב"מקרים על הנשיות", האзор של המיניות הנשית שהוא ממקמת מעבר לככללה הפאלית וליצוג, אינו אзор של התענוגות אלא של מועקה: אותו אפקט (affect) בלתי נסבל המתעורר, כפי שסביר לאקאן ב"סמינר ה-20" שלו, הסמינו על המועקה, כאשר החסר חסר. לדידה של מונטרלה, הכללה הקונצנטרית כחלק מן המיניות הנשית כרוכה במועקה משום שהיא מבוססת על אי-אבדן של הסיפוק הראשוני; על כך, בלשונה של מונטרלה, שהאישה, בחלק מסוים ממיניותה, אינה מאבדת דיה את האובייקט האבוד, מה שאמור לפעול כחסר במנגנון הנפשי שלה. בכללה הקונצנטרית החסר קסר, ואיל-הבדן המسفיק של רישום הקשר הריאורי עם האם נחווה על ידי האישה בגופה. מכאן המועקה.

מהן ההשלכות של הבדל זה ביחס להתענוגות הנשית?

מההבדל بما שמקמים לאקאן ומונטרלה מעבר לפאלוס, נגורות התווויות קליניות ואותיות שונות. "הסמינר ה-20" של לאקאן מעורר לעתים את הרושות של שיר הלה להתענוגות האחורה, בבחינת מה שركן לנמצאים בעמדת הנשิต יש גישה אליה. גם דבריה של מונטרלה ב"טקסטים אל האין-סוף", על התענוגות האחורה כמה שהגבר קונה אליו גישה ביחסו המין עם אישתו, או כמה שבא לידי ביטוי ב"טקסטים-התענוגות" הנכתבים מתוך התענוגות זו, מהധדים כשיר הלה להתענוגות הנשית. בנגדוד לכך, למועקה שהיא קשורת לככללה הקונצנטרית שהיא ממקמת מעבר לייצוג, אין מונטרלה שרה שירי הלה. לא משום שלמועקה אין ערך בפסיכואנליזה. הנפקה הוא, המועקה משמשת מצפן בклиיניקה האקאניאנית, בדיקות משום שהיא סיגナル של המשמי, של מה שנמצא מעבר לייצוג, ושאליו מכוונת האנליזה. אך המועקה, עם כל חשיבותה הקלינית, היא אפקט (affect) קשה מאוד לשאתו. לדידה של מונטרלה במאמר זה, זה ה愧ט שבו מתגלם איל-הבדן המלא של האובייקט האבוד בחיה של אישתו, איל-הבדן שיש לו חלק בהרס (ravage) שביחסו אם-בת עלייו מדברת מונטרלה בסיום הצל והשם.

כיצד נעשית ההפרדה מן הכללה הקונצנטרית?

לDİידה של מונטרלה, יש חשיבות, עבור האישה, להפרדה מן הכללה הקונצנטרית שכרוכה במועקה. גם לדידו של לאקאן יש חשיבות מכרעת עבור הסובייקט לאופרציה של ההפרדה, שבה הוא עוסק ב"סמינר ה-11". אלא שב"סמינר ה-11" לאקאן ממשיג את ההפרדה

כמתורחשת באמצעות אובייקט כלשהו מן האובייקטים של הדחף – השד, הוצאה, הקול והמבט (כולם גילומים פונומנליים של האובייקט האבוד) – ואילו מונטראל המשיגה את ההפרדה של האישה מן הכללה הקונצנטרית באמצעות אובייקט מסוים: הפין. לדבריה, ביחסי המין בין האישה לגבר, הפין, בעוג שהוא גורם, נושא את האישה מן הכללה הקונצנטרית שמעבר ליצוג, כלכלת המועקה, אל שדה הייצוג והמסמן, כך שהאורגומה הנשית היא "אורגומה בשיח", אפלו אופן של כתיבה. זאת, משום שתנוחותיו של הפין, זקפתו ונפילתו, מגלמות, לדברי מונטראלה, את התנווה בין נוחות להיעדר שהיא בסיסית למסמן. בציינה גורם מסוים כמה שמספריד אישת שהוא מעבר ליצוג (בין אם מדובר בהתענוגות האחורה או במוחקה) קרובה מונטראל ב"מחקרים על הנשיות" לעמدة שעמיד לאקאן להביע ב"סמינר ה-20". לפי עמדה זו, המיניות הנשית מרכבת, בלבד מן התענוגות האחורה, גם מה מה שהופך את האישה ל"לא כולה" נתונה להתענוגות זו, לכפופה, לפחות חלקה, לשירות. אך עמדותיהם של לאקאן ושל מונטראל לבני המיניות הנשית שונות מאוד לא רק לגבי אותו מרכיב במיניות הנשית שמדובר בהפרדה ממנו (לפי לאקאן, זו האופן הקונטיגנטי והפרטיקולרי של אישה ממשיתה כדי לשימ גבול להתענוגות האחורה, האופן היהודי של להיות אישה (ולא האישה), שכ"חווי, איננו יכול להיות צפוי מראש או מוגבל לגורם אחד כמו הפין ביחסי המין. הבדל זה בין גישותיהם של לאקאן ושל מונטראלם לגבי המיניות הנשית נועד בהבדל בעמדות תאורטיות ו��. אחד מחידושים הגדולים של לאקאן בהMSGת המיניות ב"סמינר ה-20" הוא בהMSGת הנשיות והגברות לא כנגורות של אנטומיה, אלא כעמדות ניתנות להצרנה לוגיטה וכוח הפסיכיזה של השירות. מכך נובע שהיותו של מן דהוא גבר או אישה אינה כשלעצמה מעידה על עמדת הסקסואציה שלו. מה שיעיד על עמדה זו הוא דיבורו כסובייקט באנליה.

האם יהיה נכון לומר כי בוגוד להMSGותיו של לאקאן, המשוגתיה של מונטראלת את המיניות הנשית נטוות באנטומיה?

עצם המשוגה של אחד המרכיבים של המיניות הנשית כ"כללה קונצנטרית" מבוסס על תפיסה שפרנסואז דולטו תיארה כמבנה ה"מערתתי" של איבר המין הנשי. מונטראל המשיגה את הכללה הקונצנטרית כאחד המרכיבים של המיניות הנשית, ומדברת על הפין ביחסי המין כמה שיש גבול לכללה זו. תפיסה זו מגילה בעיני לא רק בשל אופייה הדמיוני, אלא גם משום שלטummy, במקמה את תפקיד הפין ביחסי המין דווקא כמה שמצו עבור האישה את פונקציית ההפרדה ונושא אותה לשדה המסמן, הבדיקה והסירות, היא אינה נזנתת די מקום לפרטיקולרי שבסובייקט, שהתחקות אחריו ויצרוו הם עקרונות יסוד של הקליניקה הלאקאניאנית. לעומת זאת, המשגתו של לאקאן את הסקסואציה כעודה ביחס לטיסירות הזניקה קידמה את המחשבה התאורטית והקלינית על המיניות כOMEMOKת בשדה של הדיבור בהשתקתו אל הממשי, לא של הגוף הדמיוני. הרMSGה הלאקאניאנית של המיניות הנשית נותנת מקום של כבוד להמצאה הפרטיקולרית (מה שלאקאן ימSIG כעבור כמה שנים כ"סינטום"), כמה שמצו עבור אישת נתונה את פונקציית שימת הגבול לאוטו חלק בMINIות הממוקם מעבר לפאלוס. עם זאת, יש בעיני חשיבות תאורטית וקלינית

ראשונה במעלה לאופן שבו מונטירה ממקמת את המועקה במבנה המיניות הנשית; ובעידן של שיח פמיניסטי שלפעמים הוא חסר ניואנסים – נודעת השיבות עליה להמשגת את הנשיות כמה שאינו מmockם באופן בלעדי אצל הנשים.

כיצד הייתה מקמת את עמדתה של מונטירה לגבי הקשר אם-בֶּת בהשוואה לעמדתן של פמיניסטיות שמצוות בקשר אם-בֶּת יחס חלופי אידילי?

מונטירה תורמת רבות לשיח הפסיכואנליטי על אודוט המיניות הנשית גם באופן שבו היא קושרת את הכללה הקונצנטרית, שמחוץ למובן, והගלים האפקטיבי שלה הוא מועקה, לקשר אם-בֶּת. כאן מתגלת גם מורכבות מעניינת בעמדתה של מונטירה. למרות שהיא מדגישה את חשיבות הקשר הארכאי עם האם כמה שמן על הסובייקט (בפרט בספר שיצא לאור השנה, *השפטנות של הצל* [*La portée de l'ombre*]), ב"מחקרים על הנשיות" ובמאמר "טקסטים אל האין-סוף" מתוך הצל והשם, היא מציגה תאורטיזציה מפורשת של מדיון הרסתניים מבנית של הקשר אם-בֶּת, ממד שלאכן כינה "ravage" (אסון, או שמות). בכך, כמוון, עמדתה, כמו עמדתו של לאקן, שונה רדקליית מעמדתן של תאורטיקניות פמיניסטיות מוכרות, בעיקר הLN סיקטו ולוס איריגארי, שככתייה ניכרת אידאליזציה לא מעיטה של הקשר אם-בֶּת – בעיקר מטעמים אידיאולוגיים, לא קליניים.

טענה מרכזית של מונטירה ב"מחקרים על הנשיות" היא כי אישת חזה בגופה את גופת של האם כאילו היה זה גופה שלה. מהן ההשלכות של עמדזה זו באנליזה?

פירושה של טענה זו, במונחים הפרוידיאניים והלאקאנאיים המנהים את מונטירה, היא כי הדבר האמהה האמור להפוך לאבוד ביחס לשרשורת הייצוגים של הלא-מודע כדי שהייצוג יהיה אפשרי – הוא לעולם לא די אבוד עבור האישה. כאן מקור התופעות הקליניות המוכרות היטב מאנליזות של נשים, כמו הצפות של מועקה או סבל בחיי האהבה, שאינו אלא שחוור של אותו אסון רاشוני ביחסים אם-בֶּת, שיסודו בא-הפרדה מספקת מן הדבר האמהה שהוא מבני לא-מודע הנשי. אם ובת, כתבת מונטירה ב"טקסטים אל האין-סוף", נתונות ב"מאנק נצח" משום שביחס ביןיהם, ה"חכם המתוך", פונקציית האב – "חסר". בהמשגה זו של הקשר אם-בֶּת והשלכותיו הקליניות, עמדתה של מונטירה עולה בקנה אחד עם עמדתו של לאקן ביחס לאסון או ל-"ravage" ב"סמינר ה-20" ובמקומות נוספים.

את עוסקת הן בספרות והן בפסיכואנליה, כמו גם בשאלת היחס בין שני שדות אלו. מהי, לדעתך, תרומתה של מונטירה לשאלת היחס בין ספרות ופסיכואנליה?

חשיבותו של ציון בהקשר זה כי מישל מונטירה לא רק כותבת תאוריה פסיכואנלית בסגנון ספרותי, אלא אף תרומה חשובה לעיסוק בספרות בהקשר של הפסיכואנליה. מוכר ושגור השימוש במושגים פסייאנלייטיים, כולל אלו של הפסיכואנליה הלאקאנאית, לצורכי פרשנות הרמניתית של טקסטים ספרותיים, והוא אף מאפיין את סוג ביקורת הספרות המכנה עצמה "פסיכואנליתית". אך באורח פרודקסלי, אם לא אירוני, סוג פרשנות זה עומד בסתייה הן עם מושג הפירוש בפסיכואנליה הלאקאנאית והן עם היחס בין

הספרות לפסיקואנגליזה כפי ש⟹גדיר אותו לאקאן. הפירוש בפסיקואנגליזה הלאקאניאנית אינו מכון להוספת מובנים לאלו שהסובייקט פורש, אלא דוקא לריוןם, בין היתר משום שהמודנים נטועים בפנטזמה לא-מודעת שהיא סיבה עיקרית לסל הנזירוטי. מבחינה זו, הפירוש הלאקאניאני הוא אנטידי-הרמונייטי, ואין צידוק תאורטי לעשות בו שימוש לצורכי הרמונייטיקה של ביקורת הספרות. נוסף לכך, לאקאן מדגיש ב"ליטטורטֶר" ("Literaturterre") החרתו החשובה על היחס בין ספרות לפסיקואנגליזה, כי "הפסיקואנגליזה אינה הולכת בספרות על-מנת למצוא שם את מה שהוא כבר יודעת, אלא כדי לגנות עוד משוח על האניגמות שהן מעניינה [של הפסיקואנגליזה]"¹. כך אפוא, השימוש במושגים פסיקואנגליטיים כדי למצוא את גילומם בטקסטים ספרותיים, הוא זו רוחה של הפסיקואנגליזה. הביוון של הפסיקואנגליזה ביחס לספרות הוא הפוך, וזה בדיקו הכוון שבו הולכת מונטראלה במאמרה על ספרה של מרגרייט דיראס, בשבי הקטע של לוֹן ו. שטיין (*Le ravissement de Lol V.*) (Stein), שתחלתו בעבודה שהציגה בשיעור האחרון של הסמינר ה-'12' של לאקאן, שש שנים לפני אמירתו הפרידגמטית של לאקאן ב"ליטטורטֶר". מונטראלה עשויה שימוש בטקסט של דיראס לא כדי למצוא שם את התופעות שכבר מוכרכות לפסיקואנגליזה וממושגות על ידה, אלא ככלי לחקירה פסיקואנגליטית על הקשר בין המיניות הנשית, המלבוליה, השכחה והrix. בתוך כך היא מעניקה תשומת לב קפדיות לא לתכנים אלא למרכיבים לשוניים שמחוץ למובן, ובעיקר לאוות. תרומות מבריקות וחסרות תקדים של מונטראלה לאופן השימוש בטקסטים ספרותיים ככלי מחקר פסיקואנגליטיים ניתן לפחות עוד קודם לכך, במאמרה המוקדמים ביותר שהופיעו בסוף שנות השישים במחברות האסכולה של לאקאן, למשל "קרים בסמלי" ("Ruptures dans la symbolique"); במאמר זה היא מתייחסת למקצב באחד משיריו של מלרמה (Mallarmé) כמסד להMSGת התופעה הקלינית של קרים ביצוג. מונטראלה בעניין היא לא רק מי שהביאה לתשומת לבו של לאקאן את כתבה הספרותית של דיראס, אלא מי שתרמה בעצמה תרומות לתאוריה ולפרקטיקה של עבודה פסיקואנגלית עם טקסטים ספרותיים. במקוד התאוריה והפרטיקה הללו לא מובנים אלא מבנים לשוניים, שהם כשלעצמם מחוץ למובן, תרומות שעשוויות להיות בסיס למחקר במשמעות שבין הפסיקואנגליזה והספרות. מחקר זה בניגוד לאוקסימורון של הרמונייטיקה הפסיקואנגליטית הרווחת, יהיה מדוק וונאמן לרוחה של הפסיקואנגליזה הלאקאניאנית.

מעבר להMSGות הספרטניות של מונטראלה לגבי המיניות הנשית, כיצד הייתה מתוארת את אופי התרומה שלה לשיח הפסיקואנגליטי?

מיישל מונטראלה עברו היא אחת התאורטיקניות המקוריות והיצירתיות ביותר בתחום הפסיקואנגליזה. גם בפסיקואנגליזה בתחום שמעצם מבנהו נתון לשינויים מתמידים ומצריך הממצאות מבלי הרף, מיישל מונטראלה רואה בעניין לציון כתאורטיקנית מקורית ויצירתית ביותר לאורך כל עשרי העשיה הפסיקואנגליטית שלה. עוד באמצעות שנות השישים, כשהייתה מונטראלה אנלטיקאית צעירה, היא הציעה, למשל במאמר "ההיגד בדבר" ("L'énoncé en tant que chose"), סינתזה בין ההוראה של לאקאן שעד אז הדגישה את המסמן, לבין הפיתוחים של دولטו, שהדגישה בהMSGותה את תפకdem של איברי הגוף, ואופן שהטרים את ההMSGות של לאקאן בתחילת שנות השבעים, ובעיקר ב"סמינר

ה-20", עוד (*Encore*) על אופן נוכחות התענוגות, שתמיד כרוך בה משחו מן האורגני, בשפה. דוגמה בולטת אחרת לחדשות ולמקורות של מונטראלה בתחום הפסיכואנאליזה היא האופן חסר התקדים שבו היא עשויה שימוש במודלים תאורטיים מתוך פיזיקת הקוונטיים והקיברנטיקה כדי לקדם את המחשבה המתא-פסיכיאולוגית, את המשגגה הפסיכיאנית של מבנה הלא-מודע. כך למשל במאמר "גבולות הלא-מודע הפסיכיאני" ("Aux frontières de l'inconscient [freudien]"), שהתפרסם בתחילת שנות השמונים, נסמכת מונטראלה על הבחנה מתחום הקיברנטיקה בין "מידע-ידע" (information-knowledge) לבין "מידע-ארגון" (information-organization) כדי להגדיר את ההבדל בין שרשרות ייצוגים, שיש להן מובן עבור הסובייקט והנושאות עבورو "מידע", לבין רגעים כאלה המתרכשים באנגליזה, בהם ייצוגים לא-מודיעים מתאגרנים אחריה, באופןו אولي חסר מובן עבור הסובייקט, אך יש לו אפקטים ניכרים בחיו. באותוamar, כמו במאמר "המעמד ההפוך, המקוטע והצף של הלא-מודע" ("Le double statut flottant") בוהם (Bohm) בין שדות חלקיקים בעלי ארגון גלי (ondulatory) לבין שדות חלקיקים בעלי ארגון השתרבותי (crepuscular). זאת, כדי להגדיר אבחנה דומה בין הארגון ה"צף" של הלא-מודע לבין אחד המופיעים של הלא-מודע, שבו ייצוגים לא-מודיעים נדחסים זה אל זה כדי ליצור ייצוג כלאים המופיע כדיםות בחולום, בשל לשון או חידוד לשון (witz). ייצוג כלאים זה, לפי המשגחה של מונטראלה, "מזנק" (saut) מתחן הלא-מודע. גם לאקן עשה שימוש במודלים תאורטיים מדיסציפלינות שונות לפסיכואנאליזה – הבלשנות של פרדיננד דה-סוסיר ותאוריות הספרות של רומן אקובסון בתחילת הוראתו, והטופולוגיה ותאוריות הקשרים במתמטיקה בסופה, כאשר תוך אחר מודלים התופסים פחות במשמעותם.

הצל והשם עוסקים בעיקר בנשיות; מהי עמדתה של מונטראלה לגבי המיניות הגברית?

לאחר הצל והשם, שעסוק בעיקר במיניות הנשית, תכננה מונטראלה לכתחוב ספר על המיניות הגברית, שכותרתו המתוכננת הייתה "השיגור", ושהתבסס בחלקו על סמינר על אודות המיניות הגברית שהעברית מונטראלה בימה האחראונים של האסכולה של לאקן. תכנון זה לא הגיע לידי מימוש, אך מאז תחילת שנות השמונים פרסמה מונטראלה סדרה של מאמריהם בנושא, שרובם כוללים קריאה מקורית ומפתיעה של מקרה "הנס הקטן" של פרויד. מקרה זה כולל, לקרה סופו, פנטזיה של הילד בן החמש שזקופתו הבלתי נשלtotות נמצאות בבסיס המועקה והפוביה שלו. בפנטזיה זו, שרבurb המבקר בביטו מפרק ומרליך מחדש את איבר המין שלו ואת אחוריו כפי שהוא עושה לבני האmbטיה. בשונה מפרOID, מונטראלה רואה בפנטזיה זו את בסיס הפטרון שמצוין הנס הקטן לפוביה שלו, והוא גוזרת ממנה מושג שלדידה הוא יסודי למיניות הגברית: מושג *l'appareillage*, *appareillage*, שהוא גם כותרת מאמרה המרכזית של מונטראלה בנושא המיניות הגברית. מונטראלה מדגישה כי למילה *appareillage* בצרפתית ארבע דנווטציות שכולן בעלות משקל לגבי המיניות הגברית: 1) חלק מצדך (3) הכוונות ליציאה לשיט (4) הייאה לשיט עצמה. לדודה של מונטראלה, "קיים דמיוני שהוא ספציפית גברי", הקשור ביחסי הגומלין בין ארבע דנווטציות אלה. המיניות הגברית, היא טעונה, כרוכה בהבניה דמיונית של פנטזיה על איבר נתיק הנitinן לפירוק והרכבה, כזו המופיע בפנטזיות השרבurb של הנס הקטן, פנטזיה שבולדיה מסתכן הגבר, ביחסי המין

עם אישה, בכך שיאבד עצמו לחלוון, שיתנפץ נפשית לרסיסים. המשגה זו של מונטראלה את המיניות הגברית אינה מתiyשבת לגמר עם המשגותיו של לאקאן, בעיקר ב"סמינר ה-20", בפרט משום שהוא מדגישה את הפן הדמיוני והפנטזוני של מיניות זו, הקשור לדידה לאנטומיה של הגוף הגברי. זאת ועוד של לאקאן של "סמינר ה-20", מיניות גברית פירושה בראש ובראשונה עמדה מול הסירוס: עמדה של אחד мало שחלה עליהם הפונקציה הפאלית. יחד עם זאת ניתן לטעון כי מושג הסירוס, מבון הפסיכואנליטי של אבדן, הוא המצד המבני לאופן שבו מונטראלה ממשגga את המיניות הגברית ככרוכה בפנטזיה של אבדן (إبدן איבר, אבדן זרע) שוגף הפרטנר שם לו גבול. מכל מקום, עם כל המשקל הרב מדי, בעיני, שהן נותנות לממד הדמיוני SMBחינת הפסיכואנליזה האקדמיות הוא המתעתע והמטעה ביוטר, המשגותיה של מונטראלה על אודות המיניות הגברית הן תרומות מקוריות לפסיכואנליזה.

מהו אם כן תפקידו של הגוף הנשי עבור הגבר?

מעניינות בהקשר זה גם תפיסתה של מונטראלה, כפי שהיא מופיעה כבר בספרה הצל והשם, על אודות תפקיד הגוף הנשי עבור הגבר: לא רק גבול שבולדיו תהוף פנטזיות אבדן האיבר הנתק במהלך יחס המין לפנטזיות שבירה לרסיסים, אלא אפשרות לאחזר קשר ארכאי אל התענגות הנשית, התענגות האחורה, שמעבר לפאלוס וליצוג, אותה ממשיג לאקאן ב"סמינר ה-20". קשר זה, יסודו הבראשתי ביותר והוא הקשר הטבורי, האומוביליקלי, בין האם לבן שהיא נושא ברchromה. האקט המיני אצל הגבר, כתובת מונטראלה ב"מ杳קרים על הנשיות", מבהיר את החתק הארכאי שלו מן האם, אך מחויר לו את הנשיות של הפרטנר. בשל היותו, עבור הגבר, המכשיר לאחזר התענגות האחורת הבראשית, האומוביליקלית, רואה מונטראלה את איבר המין של הגבר לא רק כאוגד של הגבר עם נשיותו, אלא אף כמה שפועל אומוביליקלית בגוף הגבר הבוגר, או לדבירה, כ"שידר של נשיות בגוף הגברי".² גם המשגה זו של הפן הנשי במיניות הגברית היא תרומה מקורית של מונטראלה לשיח הפסיכואנליטי. מהמשגה זו, כמו גם מן ההמשגה של מונטראלה נוצרת הסתייגות מפורשת של מונטראלה מן הבנליות שבשיח הפמיניסטי, כולל, ואולי בעיקר, זה של כתובות כמו לוס אידיגארז, ז'יליה קריסטובה והלן סיקסו הממצבות עצמן לכaura ביחס לפסיכואנליזה האקאנאנית. "רבות הן הנשים אשר באמצעות המילים, הצבעים, הציללים, הריעונות [...] נותנות מקום לאוֹתָה נשיות שאיא-אפשר לחשוב או לדבר אותה", כתובת מונטראלה בטקסט "האישה האחורה?" ("La dernière femme"?)³ החותם את הצל והשם; בכך היא מרמזות אל הכתיבה התאורטית הפמיניסטיות ואל היצירה הפמיניסטיות המושפעת ממנה. אך היא מטעה: "השפה כשלעצמה אינה של גברים או של נשים. השפה היא מקומה של הנשיות האחורה, החומרה מכלנו, שהיא ממשית משום שהוא מעבר למחשבה ולמלילים". لكن היא מזהירה את התאורטיקניות הפמיניסטיות ואת מי שדבוקות במשנתן תוך מתן עדיפות לאידאולוגיה (שתמיד חשודה על הפסיכואנליזה כמה שראהמת שלא היא התענגות) על פני ההתנסות האלטית: "אם תנכשנה את הנשיות יכולה לעצמך, תמנענה מהגברים את האפשרות להיות לכם למאהבים". זהה אזהרה המעוררת מועקה של ממש. עבורי לפחות....

מן הטקסטים של מונטראלה עולה קול ייחודי מאד. כיצד הייתה מאפיינית אותו ואת מקומו בשדה השיח הפסיכואנליטי?

מונטראלה נותרה בעיני התאורטיקנית בעלת סגנון הכתיבה הפיוטי והיפה ביותר בשדה הפסיכואנליזה. כמו שיעיר עיסוקה המחקרי הוא בסוגיות הסגנון והפואטיקה בהקשרם לפסיכואנליזה, זהו אינו עניין של מה בך. באסכולה שלאחר לאקאן רוח סגנון כתיבה בהיר, מובנה, חף מפיוטיות. סגנון זה מועיל ללא ספק להבירה של הוראות המורכבות מאוד של לאקאן ולמסורת של הפסיכואנליזה, עם זאת הוא נמצא במתה כלשהו עם הדגשת שם לאקאן, בהוראות המאוחרת, על הסגנון בספרות (למשל סגנונו הספרותי המאוחר של ג'ים ג'יס) ועל לשון השירה כעל מה שמחזר את המובן. אני חשtha בחסרו של סגנון כתיבה פיוטי בתחום הפסיכואנליזה הלאקאניאנית שלא רק דבר על הקשר של הפסיכואנליזה לשירה – "המאץ לשירה" כפי שקרא מלך אחד מן הקורסים האחרונים שלו באוניברסיטת פריז VIII – אלא גם גלים קשר זה, כפי שעשה לאקאן לעיתים בכתביו. לדעתי, אין פסיכואנליטיקאי שהטיב כל כך לגלם קשר זה של הפסיכואנליזה לשירה כמו מישל מונטראלה, בעיקר בספרה הצל והשם, וזאת מבלתי לוותר כהוא זה על הדיקוק המחשבתי והקפדיות הלוגית המאפיינית את הפסיכואנליזה הלאקאניאנית. המשפט הראשון שאני זכרת עצמי אומרת למישל מונטראלה הוא "תודה על כך שהפכת את הפסיכואנליזה למעשה שירה". סגנון הכתיבה שלו, שהוא בה בעת פיוטי ומדויק לוגית, היה ועודנו מקור השראה חשוב עברוי.

תל אביב 2009

הערות

Jacques Lacan, <i>Le séminaire de Jacques Lacan, livre 18: D'un discours qui ne</i>	1
<i>serait pas du semblant</i> (1971-1972), Jacques Alain Miller (ed.), Paris: Seuil, 2006,	
p. 116	
Michèle Monterlay, "Why did you tell me I love mommy and that's why I am	2
frightened when I say 'I love you'", <i>American Imago</i> 51, 2 (1994), p. 222	
Michèle Montrelay, <i>L'ombre et le nom; sur la féminité</i> , Paris: Minuit, 1977, p.	3
	166